

## ПЛАН-КОНСПЕКТ ЗА ПОДГОТОВКА

за годишния тест по философия – VIII клас

Учебна 2026/2027 година

**Как да използвате конспекта:** Прочетете всяка тема и запомнете понятията, отбелязани в удебелен шрифт. Тестът съдържа 20 въпроса с избираем отговор (А, Б, В, Г), всеки по 1 точка. В края има въпроси за самопроверка.

### Тема 1. Какво е философия

---

- **Философия** (от гр. „любов към мъдростта“) – стремеж към **знание и мъдрост**, търсене на отговори на най-общите въпроси за света и човека.
- **Логос** – **разумно слово**, мисъл, разум. Философията обяснява света чрез логоса, а не чрез мита (митично мислене, образи, разкази).
- Началото на философстването е **удивлението и съмнението** – човек се учудва на света и поставя под въпрос привидно очевидното.

### Тема 2. Човекът като личност

---

- **Индивид** – отделният човек като представител на човешкия род.
- **Личност** – характеристика на човека, която е **резултат от взаимодействието му със социалната среда**. Личността не е само наследена и не е присъща на всяко живо същество.
- **Идентичност** – осъзнаването на себе си като единен и неповторим, отговорът на въпроса „Кой съм аз?“.
- Индивид, личност и идентичност са понятия от един порядък (описват човека). Думи като „победител“ описват постижение, а не същността на човека.
- **Аз-образ и самооценка** – изграждат се чрез **самопознание** на собствените физически, психически и социални качества.
- **Самооценка** – може да се изрази като **отношение между успеха и претенциите** на личността (самооценка = успех / претенции, по Уилям Джеймс). Колкото по-високи са претенциите при същия успех, толкова по-ниска е самооценката.

### Тема 3. Потребностите според Ейбрахам Маслоу

---

Маслоу подрежда човешките потребности в пирамида – от най-основните към най-висшите:

1. Физиологични – храна, вода, сън.
2. Потребност от сигурност – защита, ред, стабилност.
3. Потребност от принадлежност и обич – приятелство, семейство, група.
4. Потребност от уважение и признание – оценка от другите, самоуважение.
5. Потребност от себеосъществяване – развиване на собствените възможности.

**Важно:** Потребността е вътрешна необходимост на човека (например да търся признание от съучениците си), а не битова задача като намиране на ключ или програма.

### Тема 4. Развитие на мисленето и морала

---

**Жан Пиаже – стадии в развитието на интелекта:**

1. Сензорномоторен (0–2 г.) – опознаване на света чрез сетивата и движенията.
2. Предоперационен (2–7 г.) – развитие на речта и образното мислене.
3. Конкретни операции (7–11 г.) – логично мислене за конкретни предмети.

4. Формални операции (от 11–12 г.) – абстрактно мислене, хипотези.

Запомнете точните имена – стадий с название само „оперативен“ няма.

**Лоурънс Колберг – стадии в нравственото развитие:**

- **Предконвенционален морал** – детето разбира кое е правилно чрез похвали и наказания.
- **Конвенционален морал** – следване на правилата и очакванията на групата и обществото.
- **Постконвенционален морал** (последен стадий) – човек се води от **собствените си критерии** за справедливост, права и достойнство.

## Тема 5. Социални умения

- **Социални умения** – умения за **общуване, въздействие и взаимодействие с другите**.
- **Общуване** – обмен на информация, взаимодействие, взаимовлияние, взаимно възприемане и разбиране (включва всички тези елементи).
- **Асертивност** – да отстояваш своето мнение, **зачитайки правата и достойнството на другия**. Не е налагане и не е отстъпване.
- **Емпатия** – **разпознаване на емоциите на другия** и съобразяване на собственото поведение с тях.
- **Лидер** – личност, на която групата се доверява; обединява, вдъхновява и организира членовете за обща цел.

## Тема 6. Конфликти и агресия

- Междоличностните конфликти могат да бъдат **едновременно полезни и вредни** – зависи как се решават.
- **Агресивно поведение** – физическо или вербално насилие, причиняване на вреда, насилие за лична полза.

**Стратегии за решаване на конфликти:**

| Стратегия              | Значение                                         |
|------------------------|--------------------------------------------------|
| Аз печеля – ти губиш   | Съперничество (налагане на себе си)              |
| Аз губя – ти печелиш   | Отстъпване (приспособяване)                      |
| Аз губя – ти губиш     | Избягване / взаимна загуба                       |
| Аз печеля – ти печелиш | Сътрудничество (най-добрият изход; не е агресия) |

## Тема 7. Психично здраве и локус на контрола

- **Психично здраве** – способност да възприемаме и тълкуваме правилно информацията от света и да се справяме успешно с проблемите, общувайки пълноценно с другите.
- **Локус на контрола** – къде човек търси причините за своето поведение и резултати:
- **Вътрешен локус** – „аз съм отговорен за резултата“.
- **Външен локус** – причините се търсят в другите или в обстоятелствата.

**Обобщение на ключовите понятия**

| Понятие    | Кратко определение                                 |
|------------|----------------------------------------------------|
| Логос      | Разумно слово, мисъл                               |
| Личност    | Резултат от взаимодействието на човека със средата |
| Самооценка | Успех / претенции                                  |

|              |                                                     |
|--------------|-----------------------------------------------------|
| Асертивност  | Отстояване на мнение при зачитане на другия         |
| Емпатия      | Разпознаване на чуждите емоции и съобразяване с тях |
| Лидер        | Обединява и вдъхновява групата за обща цел          |
| Външен локус | Причините се търсят в другите                       |

### Въпроси за самопроверка

---

1. Защо удивлението е началото на философията?
2. Каква е разликата между индивид и личност?
3. От какво зависи самооценката според формулата на Джеймс?
4. Подредете потребностите по Маслоу от най-ниската към най-високата.
5. Назовете четирите стадия на Пиаже и трите стадия на Колберг.
6. С какво асертивното поведение се различава от агресивното?
7. Коя стратегия за решаване на конфликт е най-добра и защо?
8. Дайте пример за вътрешен и за външен локус на контрола.

### Съвети за теста

---

- Четете внимателно думите „НЕ“ и „различен“ в условието.
- Когато два отговора изглеждат верни, изберете най-пълния.
- Не оставяйте въпрос без отговор.

Изготвил:

Боян Михайлов